

Onder redactie van:

Prof. mr. dr. B.M.E.M. Schols
Prof. mr. dr. F.W.J.M. Schols
Mr. drs. R. van Dijken
Mr. J.Th.M. Diks
Mr. dr. G.T.J. Hoff
Prof. mr. dr. J.W.A. Rheinfeld
Mr. M.J.P. Schipper
Mr. E.C.E. Schnackers
Mr. B.W.J. Theunissen

AdvoTip

Erfrecht voor de advocaat

Afl. 2024-10

22 mei 2024

Een later huwelijk met een informele BIG-persoon? De werking van artikel 4:59 BW

Beroepsbeoefenaren op het gebied van de individuele gezondheidszorg die iemand gedurende de ziekte waaraan hij is overleden bijstand hebben verleend, kunnen geen voordeel trekken uit de uiterste wilsbeschikkingen die zodanig persoon gedurende de behandeling of de bijstand te hunnen behoefte heeft gemaakt, zo bepaalt artikel 4:59 lid 1 BW. Van deze regeling zijn volgens artikel 4:60 BW sub b BW de beschikkingen ten voordele van iemand die bloed- of aanverwant tot de vierde graad of de echtgenoot van de erflater is, uitgesloten.

Artikel 4:62 lid 1 BW bepaalt dat een uiterste wilsbeschikking die in strijd is met het in artikel 4:59 BW bepaalde vernietigbaar is, maar dat de vernietiging slechts plaatsvindt voor zover deze nodig is tot opheffing van het nadeel van degene die zich op de vernietigingsgrond beroept.

Onlangs oordeelde Hof Arnhem Leeuwarden 30 april 2024, ECLI:NL:GHARL:2024:3037, onder meer over het 'verbod' van artikel 59 BW. In de casus speelden enkele uitlegperikelen (art. 4:46 BW), waar ik niet op inga, maar per saldo mag ervan uitgegaan worden dat erflater de wettelijke verdeling bevestigde en zijn echtgenote en kinderen benoemde tot erfgenaam. De huidige echtgenote (appellante) was eerder als zorgverlener werkzaam bij een thuiszorgorganisatie waar zij samen met ander personeel zorg verleende aan erflater. Later gingen ze samenwonen (juni 2015) en volgde er een huwelijk (september 2016). In december 2015 werd een testament gepasseerd met een erfrechtelijke regeling zowel voor het geval het stel nog informeel samenleefde als voor het geval er een huwelijk zou zijn gesloten, hetgeen, zoals gezegd, het geval was.

Ik verwijs de lezer graag naar de uitspraak. In deze bijdrage zal ik drie punten uitlichten die ik interessant vind. Punt drie springt daar wat mij betreft uit.

1. BIG-Persoon formeel of materieel?

Vallen onder het verbod slechts personen die formeel staan ingeschreven in het BIG-register? Het hof neemt de overwegingen van de rechtbank over:

[appellante] betwist wel dat artikel 4:59 BW van toepassing is omdat zij niet. BIG-geregistreerd was en de opleiding tot verpleegkundige niet had afgerond. De rechtbank is met de kinderen van oordeel dat het feit dat [appellante] niet BIG-geregistreerd was en (nog) niet over het vereiste diploma voor ziekenverzorgster beschikte, niet relevant is bij de beantwoording van de vraag of zij als beroepsbeoefenaar op liet gebied van individuele gezondheidszorg moet worden aangemerkt in de zin van artikel 4:59 BW. Gezien de strekking van het artikel is van belang dat zij er haar beroep van had gemaakt om individuele

gezondheidszorg te verrichten. Zij verrichte als zodanig feitelijk gedurende meerdere jaren hetzelfde werk als gediplomeerde ziekenverzorgenden en daarmee bestond – met name ook toen [appellante] vanaf 13 april 2015 de zorg voor erflater geheel op zich heeft genomen – in dezelfde mate afhankelijkheid en risico van beïnvloeding door [appellante] van erflater. Niet valt in te zien waarom [appellante] zonder diploma en BIG-registratie niet onder de werkingssfeer van artikel 4:59 BW valt, terwijl diegenen die hetzelfde werk doen met de vereiste papieren en met een BIG-registratie daar wél onder vallen. Daarbij is in aanmerking genomen dat in verband met de zorg door [appellante] PGB werd betaald en [appellante] gedurende meerdere jaren in de thuiszorg/wijkverpleging heeft gewerkt. Overigens bestond het risico van beïnvloeding van erflater door [appellante] te meer toen [appellante] de zorg voor erflater geheel op zich had genomen als gevolg van het ontslag door Icare – waarvan [appellante] ter zitting heeft gesteld dat Icare daartoe is overgegaan nadat de kinderen Icare vragen hadden gesteld over haar relatie met erflater – en de kinderen na mei 2015 geen contact meer met erflater hadden – daargelaten wat de oorzaak daarvan was.’

Het hof ziet het verbod, net als de rechtbank, ruim en hanteert een materiële benadering. Dat mevrouw geen formele BIG-persoon was, is niet doorslaggevend. Ik kan me hierin vinden, zij het dat rechters er ook wel anders tegen aankijken. Ik verwijs naar F. Schols, *Handboek Erfrecht 2020/VIII*. 4.4, p. 263, noot 92.

2. De impact van het latere huwelijk?

Zet het latere huwelijk artikel 4:59 BW opzij, zoals de echtgenote op basis van artikel 4:60 BW betoogde? Nee, aldus het hof:

‘3.12. [...] Daargelaten dat de rechter het bepaalde in artikel 4:60 BW niet ambtshalve hoeft toe te passen en dat [appellante] voor het eerst in hoger beroep zich op die uitzonderingsbepaling beroept, slaagt deze grief niet. Uit de tekst van artikel 4:59 lid 1 BW volgt dat voor de toepasselijkheid van dat artikel de aard van de betrokkenheid van de begunstigde bij de erflater op het moment dat de uiterste wilsbeschikking wordt gemaakt bepalend is voor de vraag of de begunstigde uit die wilsbeschikking voordeel kan trekken. Dat blijkt ook uit de wetsgeschiedenis: “Gaaf men uit van de gedachte, dat bij de toe te laten beschikkingen verondersteld mag worden dat de beweegreden in de nauwe verwantschap en niet in de functie van de bevoordeelde lag, dan is het (...) redelijk een stap verder te gaan (...) dus genoeg te nemen met het vereiste dat de bevoordeelde echtgenoot of bloed- of aanverwant (...) van de erflater is.” (Parl. Gesch. Boek 4 BW art. 4.3.2.6 MvA II, p. 335).

Dat betekent dat ook voor de uitzondering van artikel 4:60 BW de hoedanigheid van de begunstigde op het moment van opmaken van de uiterste wilsbeschikking bepalend is. Aangezien [appellante] toen het testament op 17 december 2015 werd verleden nog niet met erflater was gehuwd, komt haar geen beroep op artikel 4:60 aanhef en onderdeel b BW toe. Ook grief 2 slaagt niet.’

Interessant, en ik zal dit toevoegen aan een eventuele nieuwe druk van het Handboek Erfrecht.

3. Alsnog via het versterferrecht?

Tot zover is het helder: artikel 4:59 BW is van toepassing. Maar hoe nu verder? Komt mevrouw nu niet toch aan bod via een U-bocht, te weten via het versterferrecht?

Op basis van de uitleg van het testament moet ervan worden uitgegaan, zo herhaal ik, dat er in casu sprake was van een erfstelling waarbij de echtgenoot (appellante) en de kinderen (geïntimeerden) tot erfgenamen waren benoemd met toepassing van de

wettelijke verdeling. En wat brengt het geslaagde beroep op artikel 4:59 BW nu teweeg? Het hof wil van toepassing van het versterferrecht niet weten:

‘3.15 [...] De uiterste wilsbeschikking wordt immers slechts vernietigd voor zover [appellante] daar voordeel uit trekt, dat wil zeggen dat zij niet langer als erfgenaam heeft te gelden. Daardoor treedt niet, zoals [appellante] lijkt te veronderstellen, het versterferrecht in werking. Het testament behoudt voor het overige zijn gelding, zodat alleen [geïntimeerde1] en [geïntimeerde2] erfgenamen van erflater zijn.’

Duidelijke taal. Mevrouw erft niets. Ik moet dit nog eens goed op mij laten inwerken. Het testament mist gevolg voor de langstlevende (door aanwas, art. 4:48 BW?), maar ook het huwelijk als zodanig blijft nu zonder erfrechtelijke gevolgen. Dit doet mij denken aan de Caribische erfrechtelijke bepaling in artikel 4:43 lid 1 CBW, waarmee – anders dan in Nederland – uiterste wilsbeschikkingen aantastbaar zijn met een beroep op misbruik van omstandigheden:

‘Niet vatbaar voor vernietiging op de grond dat zij door misbruik van omstandigheden is tot stand gekomen is een uiterste wilsbeschikking getroffen ten voordele van iemand die bloed- of aanverwant tot en met de vierde graad, stief- of pleegkind van de erflater is. *Evenmin is vatbaar voor vernietiging op de grond dat zij door misbruik van omstandigheden is tot stand gekomen een uiterste wilsbeschikking ten voordele van een echtgenoot of een andere levensgezel met wie de erflater samenleefde als waren zij gehuwd, tenzij het huwelijk of samenleven niet meer dan vijf jaren heeft geduurd en daaruit geen kind is geboren.* Is een beroep op misbruik van omstandigheden toegelaten, dan is wat betreft de verdeling van de bewijslast artikel 176 van Boek 7 van overeenkomstige toepassing.’ (Curs. FS)

Maar meer nog in het bijzonder doet dit mij denken aan artikel 1:92a CBW op grond waarvan een onmiddellijk belanghebbende indien het huwelijk door de dood is ontbonden, kan vorderen dat een rechter de vermogensrechtelijke gevolgen van een huwelijk beperkt of uitsluit indien het huwelijk door misbruik van omstandigheden is gesloten en het een kort kinderloos huwelijk betreft.

Maar dergelijke bepalingen kennen we (nog) niet in Nederland. Zoals gezegd: stof tot nadenken.

Tot de volgende keer!

Prof. mr. F.W.J.M. Schols

ScholsBurgerhartSchols

www.scholsburgerhartschols.nl

Boom

Postbus 85576
2508 CG Den Haag

T (070) 330 70 33
E juridisch@boom.nl
I www.boom.nl/juridisch